

Que fago co meu fillo? Debate arredor dos servizos complementarios de educación e dos programas de conciliación municipal de Ames (A Coruña)

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx.28-31

David Santomil Mosquera

Concelleiro de Educación e Cultura

Concello de Ames

davidsantomil@yahoo.es

INTRODUCCIÓN

O concello de Ames representa unha excepción no contexto demográfico galego. Con preto de 31.500 habitantes a principios deste ano 2018 está situado ao carón de Santiago de Compostela, onde traballa unha meirande parte da súa poboación activa. A localización próxima á capital de Galicia, pero con prezos da vivenda máis baixos, unha boa conexión por estrada e a medio camiño entre o interior e a costa no centro do Eixo Atlántico explican parte do éxito do seu crecemento dende a década do 1990. Ditros factores influíron de maneira importante na

atracción de poboación moza, con carácter residencial e familiar, que chega aos nosos días en forma de dúas cidades satélite (O Milladoiro e Bertamiráns) caracterizada por movementos pendulares (*commuters*). Se ben esta dinámica funcionou nun primeiro momento, foi necesario acompañar con moitas dificultades a necesaria dotación de equipamentos e servizos públicos nos últimos dez anos. O ámbito educativo destaca moi especialmente, mesmo con certo carácter endémico ou estrutural, debido á imposibilidade de atender a crecente solicitude de prazas escolares en todos o ciclos de idade. Como mos-

tra, destaca a necesidade inmediata de construción dun novo CEIP para O Milladoiro ou a ampliación dunha liña no CEIP de Agro do Muíño en Bertamiráns o próximo ano.

Ames conta actualmente con 5 centros educativos de ensino infantil e primaria, ao que sumar a existencia de 2 escolas unitarias, que ofertan un total de 2.500 prazas para o curso 2018/2019. A poboación en idade escolar (4 a 12 anos) é de 3.484 nenos e nenas, polo que poñemos de manifesto, como indica o propio Observatorio Municipal de Educación, que aproximadamente 1 de cada 3 nenos e nenas en idade escolar e residentes en Ames (un 30%) está escolarizado noutro concello limítrofe, principalmente en Santiago de Compostela, como elección preferente das familias por motivos de proximidade laboral.

A oferta de servizos públicos e de calidade nos concellos é fundamental para o seu desenvolvemento. Ademais dos factores xa indicados sobre a localización, a comunicación ou o prezo da vivenda, consideramos que os programas de conciliación nos que se inclúe a Rede Municipal de Comedores Escolares de Ames supuxeron dende o ano 2005, momento no que se iniciaron, un elemento de atracción para moitas familias que decidiron establecer a súa residencia neste concello, mesmo durante a parálise da construción e da crise económica. Outros servizos ou actividades culturais, deportivas, sociais ou ambientais contribuíron tamén na atracción de poboación, que busca na periferia da cidade de Santiago de Compostela un lugar tranquilo con mellor calidade de vida.

Actualmente están a xurdir moitas dúbidas sobre a capacidade do Concello para asumir determinados servizos educativos que non son da súa competencia administrativa, como resulta-

do da aplicación das leis estatais e autonómicas que limitaron e mesmo reduciron a capacidade de investimento municipal e de contratación de persoal, nomeadamente a Lei estatal 27/2013 de Racionalización e Sustentabilidade da Administración Local (LRSAL). De non ser pola aplicación, un ano despois, da Lei autonómica 5/2014 de medidas urxentes derivadas da entrada en vigor da LRSAL os concellos non terían garantías xurídicas e competencias para seguir prestando determinados servizos educativos, como é o caso dos comedores escolares municipais. Para un concello en constante crecemento e que demanda seguir a incrementar os servizos públicos que ofrece, como é o caso de Ames, a lexislación restritiva dos últimos cinco anos está a ter consecuencias moi negativas para os intereses municipais.

O DEBATE COMPETENCIAL

O Decreto 132/2013, do 1 de agosto, regula os comedores escolares dos centros docentes públicos non universitarios dependentes da Consellería con competencias en materia de Educación. Mais, o artigo 2 do citado Decreto indica as diferentes modalidades de xestión do servizo. No caso concreto do Concello de Ames responde a un modelo de xestión municipal, sendo a entidade local a responsable da contratación e xestión integral do servizo, mediante a sinatura dun convenio de colaboración bianual coa Xunta de Galicia para tal efecto. Aquí reside a principal controversia en relación ao que indica a propia LRSAL no ámbito competencial educativo. A referida norma contempla o comedor escolar como un servizo educativo de carácter complementario que, ademais de servir á Administración educativa como factor importante de escolarización, tamén desenvolve

unha destacada función social e educativa.

Dende o ano 2013 o Concello de Ames asina un convenio de xestión integral de cinco comedores escolares e atende a un número crecente de alumnos e alumnas. No curso 2005/2006, cando se puxo en marcha a Rede Municipal de Comedores Escolares de Ames, o número de usuarios/as era de 312. Actualmente a Rede supera os 1.250 comensais diarios, o que leva aparelada unha responsabilidade económica, de contratación de persoal, produtos de alimentación, utensilios de cociña, mantemento, subministrados e necesidades de espazo que dificilmente o Concello pode asumir de forma sostible con recursos propios. O principal debate céntrase, polo tanto, en se o modelo de xestión municipal é viable nos mesmos termos ou debe revertirse dita competencia á Xunta de Galicia, para o cal estableceríanse outros criterios de acceso ao servizo con maiores limitacións vinculadas ao transporte escolar e ao radio de proximidade á escola.

A xestión dos comedores escolares de Ames supón máis de 1,5 millóns de euros anuais do orzamento municipal, dos que a Xunta de Galicia achega aproximadamente un 7%, repartíndose a partes iguais as achegas das familias a través das cotas e da Concellaría de Educación e Cultura, cuns 700.000 euros en cada caso. A apertura e ampliación de novos centros escolares en ámbito urbano pon de manifesto a necesaria revisión do modelo en termos cuantitativos e cualitativos. O debate sobre o carácter universal do servizo ou a súa interpretación como programa de conciliación determinará a súa viabilidade nos próximos anos. Ames destina un 20% do seu orzamento municipal a Educación e Servizos Complementarios, máis de 4,3 millóns

de euros anuais, situándose como o concello galego que maior achega económica realiza neste ámbito en termos porcentuais.

O RETO DA CONCILIACIÓN LABORAL E FAMILIAR NO ÁMBITO EDUCATIVO

O convenio de colaboración entre a Xunta de Galicia e o Concello de Ames recoñece que a implantación do comedor escolar obedeceu nos seus inicios á necesidade de dar resposta á situación de desvantaxe social e económica de moitas familias, derivada da tradicional dispersión xeográfica galega e da escolarización ligada ao transporte escolar, especialmente no ámbito rural. Actualmente o comedor escolar responde a novas necesidades, derivadas da súa condición de medio básico na conciliación da vida laboral e familiar, especialmente no ámbito urbano, o que esixe dunha revisión dos regulamentos e criterios de acceso ao servizo.

O Concello de Ames actualiza as súas ordenanzas fiscais e o regulamento da Rede de Comedores no ano 2017, incidindo no carácter de servizo básico dos comedores xunto con outros programas de conciliación como madrugadores "Bos Días Cole" e "Tardes Divertidas" e como proxecto educativo asentado en tres piares: Educación para a saúde, Educación para a convivencia e Educación para o ocio; contribuíndo á súa vez a fomentar a adquisición de hábitos nutricionais e hixiénicos saudables para o alumnado como establece o propio convenio e as inspeccións sanitarias periódicas.

Dende o ano 2015 incrementáronse máis de 200 prazas de comedor entre os cinco centros escolares, a razón dunhas 50 prazas máis por ano, acadando un total de 1254 para o próximo curso escolar 2018/2019. Este incremento resulta insufi-

ciente para atender todas as solicitudes presentadas, polo que foi necesario, por primeira vez, recorrer á baremación establecida no Regulamento que pondera a situación de ocupación laboral, os criterios sociais, a situación económica familiar e o lugar de residencia. O Consello Escolar Municipal de Ames pronunciouse con claridade sobre a necesidade de atender as necesidades de conciliación laboral. Se ben alertouse que o carácter universal e a masificación repercuten de forma negativa na calidade do servizo. O Concello de Ames ofrece 1 praza de comedor por cada 2 alumnos/as, o que supón unha *ratio* do 50% do alumnado con praza. Practicamente na totalidade das familias que solicitan o comedor traballan os dous membros da unidade familiar, polo que están a ser outros criterios diferentes do laboral os que condicionan a obtención da praza, tales como a renda familiar, ser familia numerosa ou o feito de ter irmás/irmáns matriculados no servizo. Aspectos cuestionados sobre a puntuación que deben obter no baremo, que será obxecto dunha revisión específica neste ano 2018. De aí o reto de ponderar e considerar o que realmente entendemos por conciliación da vida laboral e familiar.

O reto no ámbito da conciliación non está centrado unicamente nas posibilidades de atender toda a demanda que o require, senón tamén no tempo que destinamos a estar cos nosos fillas e fillas e o uso que facemos as familias dos servizos de conciliación. **Quizais somos, por moitos motivos, a xeración de nais e pais que menos tempo pasa coas súas crianzas e debemos reflexionar.** Os programas de conciliación de Ames, entre os cales se inclúen os comedores escolares, Bos Días, Tardes Divertidas, Programas Lúdicos e a Escola de Verán son fundamentais para atender necesidades de orga-

nización familiar que debe estar xustificada, pero nunca deben ser substitutivos do tempo que necesariamente debemos estar cos nosos fillos e fillas. Como exemplo advertimos a posible sobrecarga de actividades extraescolares nas crianzas ao longo de toda a semana.

O MODELO DA COCIÑA CENTRAL

A Rede Municipal de Comedores Escolares de Ames comezou a súa andaina con 312 usuarios no curso 2005-2006 como dicíamos. Trece anos despois superéense os 1.250 entre os cinco centros escolares, dos cales dous dispoñen de cociña industrial e comedor (EEI Milladoiro e CEIP Agro do Muíño) e os tres restantes o comedor e un *office* (CEP Ventín, CEIP A Maía e CEIP de Barouta). Diariamente distribúense nun vehículo isotérmico os menús dende as dúas cociñas aos restantes tres centros. Provedores locais e persoal laboral do Concello de Ames, un total de 22 traballadores/as, encárganse de que todo funcione correctamente, co asesoramento dunha nutricionista municipal. Completan o servizo unha Rede de monitoraxe con máis de cen traballadores/as contratados mediante un proceso de licitación pública cunha *ratio* de 1 monitor/a por cada 15 alumnos/as e no caso de necesidades especiais atención individualizada, reforzada este ano coa presenza de coidadores/as de NEE dos propios centros escolares.

A Rede funciona como un sistema de *catering* de proximidade nos tres centros escolares que non teñen cociña, sendo este o sistema que se propón para optimizar recursos materiais e de persoal. As ampliacións dos centros escolares e a construción de novos centros esixe unha reordenación da Rede, que deberá levar aparelado un estudo económico-financieiro para poder seguir a incrementar o vo-

lume de usuarios/as nos próximos anos.

Ás limitacións de espazo físico dos comedores, onde xa existe dobre quenda en tres centros, e tamén económicas que afectan principalmente á contratación de máis persoal, produtos de alimentación, reparacións, subministrados e a propia xestión diaria dificultan novas ampliacións. **Centralizar a cociña co persoal laboral do Concello e incrementar a Rede de monitoraxe fórmase como posible vía de solución.** Aínda así, será necesario acometer ampliacións ou reformas do espazo en centros como o CEIP A Maía ou o CEIP Agro do Muíño. Ademais de ter en consideración que o novo CEIP do Milladoiro deberá dispor de comedor escolar malia estar situado en núcleo urbano. Aspecto este último que destacamos como necesidade no ámbito da conciliación laboral e familiar.

No seguinte esquema recóllense as posibilidades de organización da Rede mediante un modelo centralizado nunha única cociña, que non ten por que estar necesariamente nun centro escolar, o que permitiría á súa vez, o aproveitamento de espazo de traballo para o persoal de comedor. Do mesmo xeito, no circuíto do vehículo de transporte poderían introducirse as dúas escolas unitarias, que dispoñen do espazo suficiente no local social onde están localizadas.

Un elemento a ter en conta nesta proposta de modelo centralizado é a mellora na xestión dos residuos orgánicos da cociña.

Deste xeito, disporíase dun único punto de recollida para traslado ao composteiro comunitario situado no CEIP de Barouta. Nunha fase inicial do proxecto de compostaxe está a utilizarse o produto orgánico resultante da elaboración dos menús. A medio prazo debería incluírse tamén a recollida dos residuos orgánicos nos oito comedores escolares, facendo un circuíto de recollida e xestión de residuos á inversa do que realiza o vehículo de transporte de distribución dos alimentos en cada comedor. Este novo modelo contrasta en termos de calidade, optimización e sustentabilidade ambiental en relación ao modelo actual, que mesmo podería ser de aplicación a aqueles comedores xestionados directamente pola Xunta de Galicia.

CONCLUSIÓNS

A responsabilidade compartida das administracións públicas na xestión dos comedores escolares debe asentarse na **colaboración institucional** entre o Concello e Xunta de Galicia e na revisión dos criterios para atender as necesidades de conciliación das familias no entorno rural e urbano.

A xestión directa dos comedores escolares por parte do Concello debe dotarse do persoal e das posibilidades de financiamento para manter a calidade e a adaptar a oferta a unha demanda crecente. Os efectos da LRSAL condicionan de forma importante as posibilidades de ampliación orzamentaria e contratación e persoal municipal,

polo que debe terse en consideración a **excepcionalidade dos concellos con maior crecemento demográfico** e unha alta taxa de natalidade, como é o caso do concello de Ames.

Debemos definir un modelo consensuado de xestión dos comedores escolares municipais, como programa de conciliación amplo, tendo en consideración criterios laborais, pero tamén sociais e económicos das familias. Isto é **compatible cun servizo que garanta o acceso á práctica totalidade das solicitudes pero de forma controlada.** Por razóns obvias de calidade, responsabilidade e sustentabilidade.

A comunidade educativa, onde as asociacións de nais e pais teñen especial capacidade de sensibilización social, xunto coas administracións públicas temos o deber de reflexionar sobre o que entendemos por conciliación. **Os comedores escolares superaron a súa interpretación como un servizo educativo complementario para ser un servizo fundamental para a organización da vida laboral e familiar actual.** Coincidimos na obriga de xustificar a necesidade de acceso ao servizo, conscientes de que a verdadeira conciliación radica no tempo que conseguimos estar cos nosos fillos e fillas e non ao contrario. Á pregunta que encabeza este texto intentemos darlle a volta, **¿canto tempo pasamos cos nosos fillos e fillas?■**

